

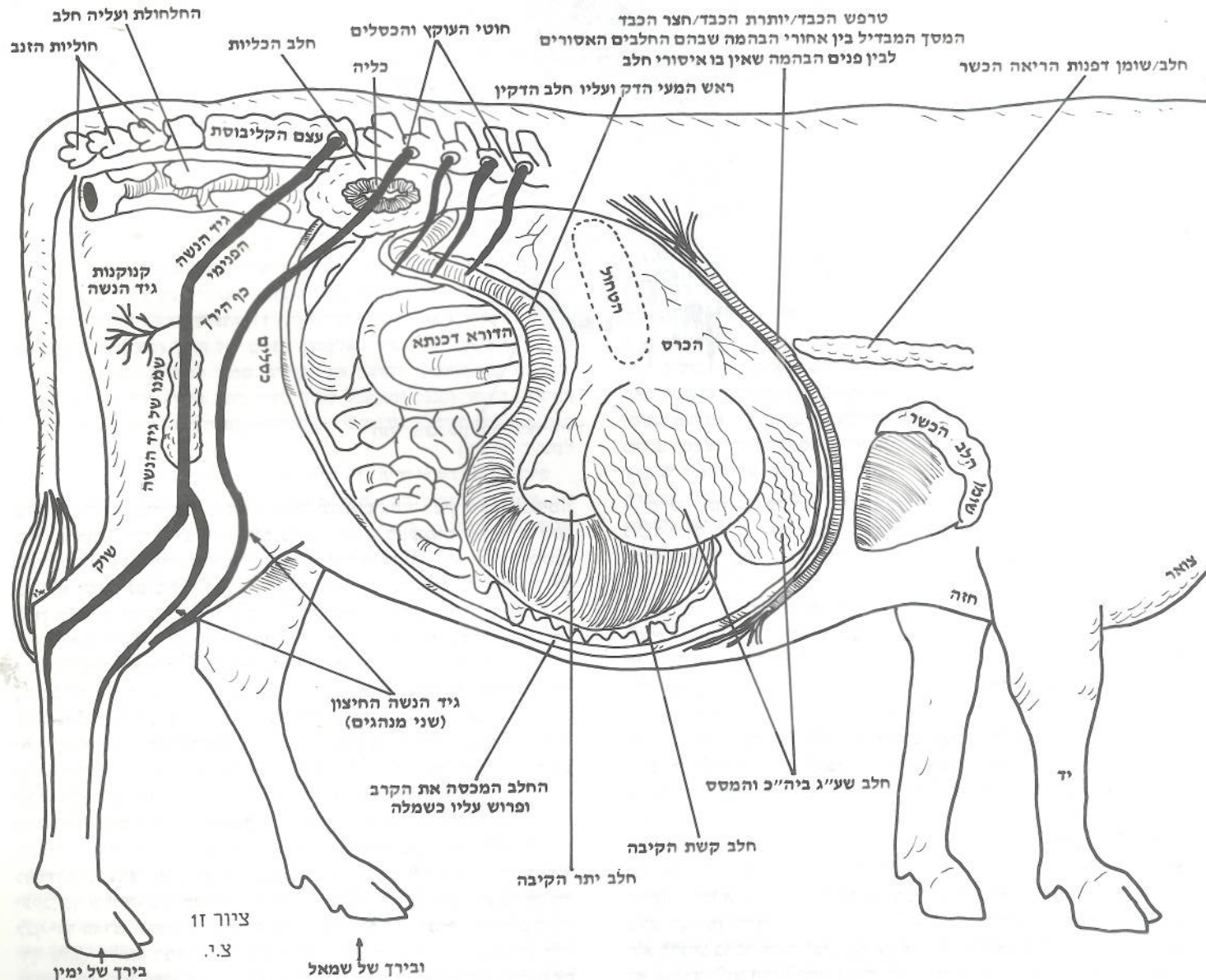
במדרה לע"ט ט"ה
וע"ח ק"ט"ה

פרק שביעי

גיד הנשה

הגני מליך
גיד הנשה

דף פט ע"ב. מתני' גיד הנשה נוהג וכו' ונוהג בבהמה ובחיה בירך של ימין ובירך של שמאל ציור 11. ואינו נוהג בעוף מפני שאין לו כף רש"י בגמרא מפרש איח ליה ולא עגיל. לקמן ציור 61. כף — פוליס"א הנכרכת סביבות עצם הקולית העליונה סביב סביב בעיגול (לקמן ציור 52), אבל עוף אינו כן שהנשר שעל הקולית נדחצת הוא ואינו דומה לכף. כף — שעל גב הירך. (בציורים שם).

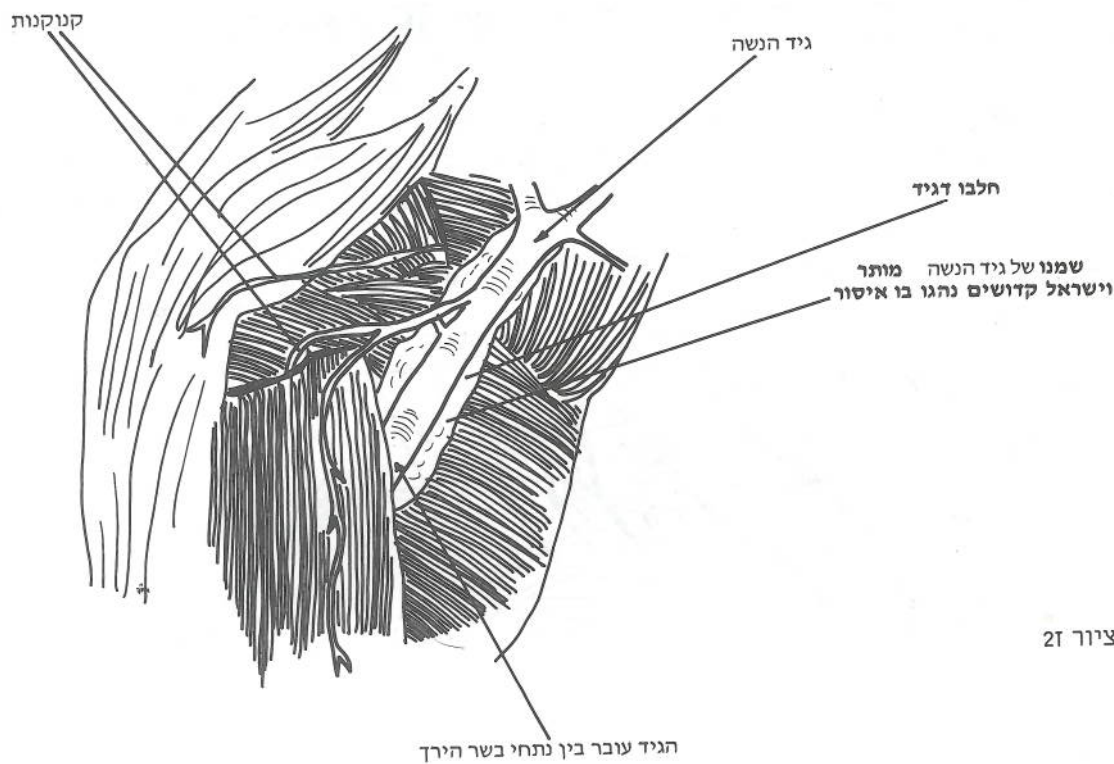
וכך רואים בציור שלפנינו שכל החלבים האסורים הם בחלקה האחורי של הבהמה, וכן הגידים האסורים שהם גידי הרגליים האחוריות. (ויש לדעת שכונת הרמ"א היתה לחצי האחורי של הבהמה לפי חיתוך חלוקת הקצבים בדרור ובזמן בעלי התוס' [צג ע"א ד"ה בעין], שחתכו בסמוך לטרפש הכבד

11. הציור שלפנינו מראה את האיברים המדוברים בפרק גיד הנשה, אשר בהם נמצאים הגידים והחלבים החייבים בניקור. כתב הרמ"א (סד, 1): "וכל אלו החלבים אין לחוש בהם אלא באחוריים של בהמה, אבל בחצי הבהמה של פנים אין בהם מחלבים אלו, רק קצת מן הקרום של חלב הכסלים וכו'".

דף צ ע"א. גמרא. מירי דהוה אראשה של עולה רש"י דלניך שיקרינו שלם כדכתיב ואת הראש והרי עצמות הרבה יש. ראה לעיל בצירורי א22.

דף צ ע"ב. רש"י (ד"ה שלמים) שהיך נאכל חולץ הגיד וכו' וקשה לי ירך של שלמים למה נחתך בעורה והלא נאכל ככל העיר... א"י משום חזה כהנים והגיד נמוכו... תוספות (ד"ה של שלמים) ונראה משום דשוק וזוהי נימן לכהנים ששם גיד הנשה שהשוק הוא ברגל ולא ביד וכו' ראה ב שהגיד עובר בשוק.

גמרא. בירך של ימין וכו' מתני' דלא כרבי יהודה דתניא ר"א אינו נוהג אלא באחת והדעת מכרעת את של ימין וכו' ומאי דעת דעו רש"י דעת נוטה — דקמס הנאצק עם חנירו כשהוא נוטן ימינו לשמאל חנירו וחזקו ידו מגעת מאחוריו עד ירך ימינו. ראה ציור ז דף צא ע"א. גמרא. רב אשי אמר לא נצרכה אלא לשמנו דתניא שמנו מותר וישראל קדושים נהגו בו איסור

ציור 22

מ"ש "ונוהג... בחיה", הביא בהג"א: "השיב ר"י סגן לויה לרש"י יקור יריכי חיה, מצוה לנקרו כמו של שור ועז, וכל מה שאסור הבהמה אסור בחיה בכל הירך ובשוק שלמטה הימנו."

22. בשר הירך מורכב מנתחים וגיד הנשה ופיצוליו עוברים בין השומן הנמצא בין אותם נתחים נקרא שמנו של גיד הנשה. מדין תורה מותר כי אסרה רק את הגיד שהוא העצב הנמשך לאורך הרגל, אך יש קדושים נהגו איסור בשומנו כמו שפירש"י "העושים סייג לתורה", וה פירש"י לעיל דף צ ע"ב (ד"ה גוממו): "דרמי לגיד", כיון ששומן זה נ ויונק מהגיד. ואסרוהו על עצמם אע"פ שאין בו סימני החלב הטמא ו קרום ונקלף" ומראהו ומשמושו כחלב טהור (תוהגה"ש דף יט), וא שבשר הנתחים חופהו מכל צדדיו וכל חלב שהבשר חופהו מותר (ניצ"נ 223).

אע"פ שבחיה אין איסור חלב נוהג, מ"מ איסור שומנו של גיה"נ נ כמו שהשיב ר"י סג"ל לתלמידו רש"י (הובא באו"ז תמד): "על ידי מעשה וכבר הייתי יושב בביתו של רבי, ונקרו לו איל לסעודת כחו, וזו שלא נקרו מן הירך כי"א גיד הנשה בלבד, ורבינו היה מתעסק בדברים אחר ולא הרגיש בדבר, והיה לבי נוקף אם אומרה שלא אהיה כמורה לפני רבי, לא אומרה יבוא הדבר לידי תקלה, ושאלתי את רבינו בלשון שאילה, אי של שומן גיה"נ אם נוהג בחיה ואם לאו, ואמר לי נוהג בחיה ישראל קדושים נהגו בו איסור בין בבהמה בין בחיה, ושאר הגידים האסורים משום חלב ליטול מן החיה... וצוה למנקה לנקר ירך של אֶל כדרך שמנקרין ירך בהמה."

שהוא הגבול האמיתי בין איברי העיכול שחלבם אסור לבין איברי הנשימה שחלבם מותר, אך ברוב המקומות כיום [ובפרט במקומות שמנקרים בהם אחוריים] חלוקת הבהמה לחלק קדמי ולחלק אחורי היא למטה משם, וממילא נשאר גם בחלק הקדמי חלב אסור, וכבר הזהירו על זאת גדולים [כגון מהר"ץ שהיה מנקר בק"ק קראקא בזמן הרמ"א, בסדה"נ שלן].

גיד הנשה הוא עצב עבה הנמשך מחוט השדרה, ותפקידו להעביר את פקודות המוח העוברות דרך חוה"ש אל כל הרגל ולהחזיר תחושות הרגל אל המוח דרך חוה"ש. כאשר נאבק יעקב אבינו ע"ה עם המלאך שרו של עשו, נאמר (בראשית לב, כו): "ויגע בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב", ופירש"י: "קולית הירך התקוע בקלבוס... נתקעקע ממקום חברתה". ונאמר שם: "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה, כי נגע וגו'", וכתב ספר החינוך (ג): "לא נאמר דרך סיפור כלומר מפני שאירע דבר זה כאב נמנעים הכנים מלאכול אותו גיד, אלא אזהרת השם יתברך שלא יאכלוהו", אך בדעת זקנים מבעה"ת עה"ת משמע שסוכרים ממש "על כן לזכרון הנס שניצל יעקב וכו'". ובכל אופן נלמדים דיני איסור הגיד מכף ירך יעקב, כך ש"נוהג בבהמה ובחיה" שיש להם כף ירך עם בשר מעוגל בדומה לכף ירך האדם, "ואינו נוהג בעוף מפני שאין לו כף". ונחלקו חכמים באיור ירך נוהג, שלתנא דמתניתין "נוהג בירך של ימין ובירך של שמאל", ולר' יהודה כברייתא (לקמן דף צ ע"ב) "אינו נוהג אלא באחת והדעת מכרעת את של ימין", וביאר רבא "דאמר קרא הירך המיומנת שבירך", וריב"ל ביאר "אמר קרא בהאבקו עמו כאדם שחובק את חברו וכו'", כמו שיתבאר להלן, וכן אמר שמואל (לקמן דף צו ע"א): "לא אסרה תורה אלא שעל הכף בלבד שנאמר על כף הירך."